

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och åklagarfrågor

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.da@regeringskansliet.se

Göteborg, den 13 maj 2025

Remissvar Ju2025/00343 – En effektivare tvistemålshandläggning

Svensk Inkasso har genom remiss den 13 februari 2025 beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på Domstolsverkets promemoria ”En effektivare tvistemålshandläggning”.

Sammanfattande inställning

Svensk Inkasso lämnar nedanstående synpunkter i anledning av promemorian. I den mån en fråga inte särskilt berörs lämnas Domstolsverkets förslag *utan erinran*.

Flera av de förslag som lämnas skulle få långtgående konsekvenser för parternas möjlighet att utföra sin talan i dispositiva tvistemål. Svensk Inkassos uppfattning är att de föreslagna förändringarna och deras konsekvenser inte har utretts i tillräcklig utsträckning. Så bör ske innan de resulterar i lagstiftning.

Övergripande synpunkter

Inkassobranchen är en av de största ingivarna av dispositiva tvistemål till Sveriges domstolar. Inkassobolagen uppträder både som ombud för ett stort antal borgenärer och som part i fall där bolagen själva är fordringsägare. Mål anhängiggörs ofta genom att mål om betalningsförelägganden överlämnas till tingsrätt på en borgenärs uppdrag efter att ansökan bestritts av en gäldenär. Därutöver ansöker inkassobolagen i många fall om stämning i mål där tvist uppkommit i pågående inkassoärenden samt i mål där gäldenärer saknar känt hemvist och delgivning måste ske genom kungörelse. Totalt handlar det om tiotusentals mål och ärenden varje år.

Domstolarnas effektivitet har stor betydelse för borgenärerna och inkassoföretagen. Det är därför välkommet att Domstolsverket utarbetat förslag på hur mål kan hanteras snabbare. Svensk Inkasso är således i grunden positivt inställd till denna ansats.

Det är dock avgörande att de förändringar som kan komma att införas åstadkommer verklig effektivitetsförbättring, inte bara för domstolarna själva utan också för parterna. Att enbart lösa förmodade effektivitetsbrister med att låta parterna själva utföra mer arbete frigör måhända arbetstid hos domstolarna, men behöver inte – totalt sett – innebära några verkliga effektivitetsvinster. Tvärtom innebär en sådan förflyttning en uppenbar risk för högre rättegångskostnader och därmed en större processrisk. För den som för talan i förenklade tvistemål innebär ytterligare ansvar för parterna att ytterligare tid som inte är ersättningsgill måste nedläggas, vilket kan få till konsekvens att många förenklade tvistemål blir processekonomiskt omöjliga.

Även om många av de frågor som behandlas i Domstolsverkets promemoria i och för sig kan ha betydelse för effektiviteten är Svensk Inkassos uppfattning att den verkliga fördröjningen av många måls handläggning är att domstolarna själva inte sätter ut mål till muntliga förberedelser och huvudförhandlingar tillräckligt snabbt, vilket gör att många mål – trots att parterna inte önskar anföra eller åberopa något ytterligare – står stilla i väntan på att en förhandling skall kunna genomföras. I fall där

förhandlingen måste ställas in innebär detta ofta ytterligare fördröjning med långa väntetider innan målet kan tas upp igen. Genom att arbeta för att korta dessa ställtider skulle mycket stora effektivitetsvinster kunna åstadkommas.

Ytterligare vinster skulle också kunna uppnås om domstolarna i större utsträckning tillät borgenärer att inkomma med digitalt underskrivna handlingar och behörighetshandlingar. Den tekniska lösning som i dag erbjuds och som innebär att handlingar måste skrivas under genom Domstolsverkets egen tjänst kan inte användas av inkassoföretagen, vilket Svensk Inkasso tidigare beskrivit i skrivelse till Domstolsverket av den 2021-01-25. Digitala filttjänster som inkassobolagen kan använda skulle minska mängden fysiska handlingar att hantera för såväl parterna som för domstolarna och därmed i hög grad möjliggöra mer effektiv handläggning av mål.

Substansmål (avsnitt 7.1)

Svensk Inkasso ställer sig frågande till uppdelningen i så kallade ”substansmål” och ”enklare mål”. Arbetsgruppens uppfattning förefaller vara ett en sådan uppdelning med relativ lätthet kan genomföras, men så är sannolikt sällan fallet om bedömningen skall göras vid målets inledande.

När talan väcks, särskilt i sådana mål där Svensk Inkassos medlemsföretag biträder borgenärer, är tvistefrågorna ofta inte helt utredda. Ett mål kan exempelvis ha överlämnats till tingsrätten från Kronofogdemyndigheten efter att en svarande endast angivit att ”fordran bestrids”. Det är i ett sådant fall ytterst oklart om handläggningen av målet kommer att bli enkel eller om svaranden senare i processen kommer att göra gällande mer komplicerade invändningar, exempelvis sakrättsliga eller skuldebrevsrättsliga invändningar eller göra gällande motfordringar. I många fall kan sådana fordringsmål också bli komplicerade att hantera på grund av svarandens bristande processföring eller rättshaveristiska beteende.

Ett mer flexibelt synsätt krävs därför hos domstolarna, där bedömningen av vilka handläggningsåtgärder som är lämpliga att vidtas förändras med utgångspunkt i hur målet utvecklas, snarare än att en bedömning av målet görs en gång för alla tidigt under förberedelsen.

Utgångspunkter (avsnitt 7.3)

Svensk Inkasso ställer sig positivt till arbetsgruppens förslag att processens tyngdpunkt bör ligga i ett tidigare skede än enligt nuvarande ordning och att domare bör vara mer aktiva under handläggningen i processens inledande skede.

Det kan i vissa fall vara svårt att få parter som inte företräds av ombud att följa förelägganden eller att klargöra yrkanden och grunder. Det är enligt Svensk Inkasso ett generellt problem att privatpersoner tillåts att uttrycka sig oprecist utan att rätten kräver tillräckliga klargöranden rörande yrkanden, grunder, bevisman m.m. och att rätten – på ett sätt som inte hade skett om ett ombud gjort det – tolererar att en part inkommer med stora mängder handlingar med oklar relevans. Det är enligt Svensk Inkasso därför viktigt att samma krav uppställs på en part oavsett om vederbörande anlitat ett ombud eller ej. Det är i vart fall inte rimligt att högre krav uppställs på parter som företräds av ombud.

Det är dock viktigt att uppmärksamma att en domstolsprocess inte alltid är helt strömlinjeformad. Under förberedelsens gång kan nya invändningar komma att framställas som kan innebära att ny skriftlig bevisning behöver inhämtas, nya vittnen lokaliseras och höras eller nya uppgifter behöver inhämtas från tredje man. I mål som avser fordringar som varit föremål för överlåtelse har förvärvaren sällan egen tillgång till alla upptänkliga handlingar som kan vara relevanta. Sådana kan i stället behöva efterfrågas från den ursprungliga fordringsägare, vilket kan ta tid.

Det är därför viktigt att en part – oavsett på vilket sätt arbetsgruppens förslag implementeras – fortsatt får möjlighet att begära och erhålla nödvändiga anstånd för att inhämta uppgifter och bevis. Det kan inte gärna anses vara obstruktivt av en part att – i anledning av att motparten gjort gällande nya omständigheter eller presenterat ny bevisning – begär ytterligare tid på sig att svara än vad tidsplanen ursprungligen stipulerat även senare under förberedelsen.

En fråga som inte särskilt berörs i arbetsgruppens förslag är domstolens skyldighet att verka för att målet förlikas. I mindre fordringsmål är stadfästa förlikningar mycket vanligt förekommande, såväl av kostnadsskäl som tidsskäl. Enligt Svensk Inkasso bör domare göra mer för att redan i ett inledande skede av målets handläggning undersöka möjligheterna till förlikning och verka för att en sådan kan träffas.

Genom att förmå parterna att vara mer aktiva och genom att i övrigt lägga mer ansvar på parterna kommer parternas kostnader för att utföra sin talan öka. I de förenklade tvistemålen är detta ett särskilt problem eftersom möjligheten för den vinnande parten att få ersättning för sina kostnader i sådana mål är ytterst begränsad, vilket bör tas i beaktande. Det bör övervägas om den begränsning som anges i 18 kap. 8a § rättegångsbalken bör mönstras ut helt eller om i vart fall ett belopp som till exempel motsvarar fem timmar till rättshjälptaxa bör kunna utgå även i FT-målen.

Tidsplan (avsnitt 7.4)

Svensk Inkasso är positiv till arbetsgruppens förslag att en tidsplan skyndsamt bör upprättas efter att svaromål har kommit in till tingsrätten. Det bör dock övervägas om detta inte bör vara huvudregeln i alla dispositiva tvistemål och inte endast i mål med ”substans”. Även i mål där tvistefrågorna initialt inte förefaller vara komplicerade kan en tidsplan förmå parterna att hålla ihop sin talan och inte avvakta med att göra relevanta omständigheter eller invändningar gällande. I vart fall bör en tidsplan alltid upprättas om någon av parterna begär det.

En tidsplan får emellertid inte göra att målets handläggning blir alltför rigid. Det är – framför allt i mål om mindre värden – vanligt att det vid tidpunkten för ansökan om stämning eller begäran om överlämnande av ett mål från Kronofogdemyndigheten inte är känt vilka invändningar som motparten kommer att göra gällande. Det är då ofta inte möjligt att ange något annat i bevisuppgiften än att ingen bevisning för närvarande åberopas. Det kan aldrig vara rimligt att parterna skall tvingas framlägga bevisning för omständigheter som inte är tvistiga eller för att bemöta alla upptänkliga invändningar som skulle kunna framställas, men som ännu inte gjorts gällande. Tidsplanen kan därför inte utformas på ett sådant sätt att den framtvingar onödigt processmaterial. En sådan ordning skulle i slutändan fördröja handläggningen mer och orsaka parterna onödiga kostnader.

I många mindre tvister där motparten saknar ombud klargörs ofta tvistefrågorna först i samband med den muntliga förberedelsen. Det måste därför – oaktat hur tidsplanen utformats – vara möjligt för parterna att inge bevisning även efter den muntliga förberedelsen eller vid varje senare tillfälle innan huvudförhandlingen om någon ny eller åberopad omständighet är tvistig.

Ny treskodomssanktion (avsnitt 7.5)

Svensk Inkasso ställer sig principiellt positiv till den föreslagna nya treskodomssanktionen, dock med vissa reservationer. Generellt är det positivt att den som inte på ett tydligt sätt kan redogöra för grunderna för sin talan eller ange korrekta bevisman m.m. skall kunna möta sanktioner. Det faktum att en part saknar ombud bör inte påverka bedömningen kring vilka krav som skall uppställas härvidlag.

Det bör dock inte vara möjligt för en domstol att med hot om en sådan sanktion tvinga fram processhandlingar, bevis eller liknande från en part i den mån sådana inte krävs för att ta målet till avgörande. Framför allt bör rätten inte få använda en sådan sanktion för att kringgå reglerna om edition eller för att förmå parten att utveckla sin talan på ett sätt som inte är nödvändigt för att målet skall kunna tas till avgörande.

I en tvist som rör ett kreditavtal och där käranden gör gällande att detta omfattar vissa villkor bör det exempelvis inte vara möjligt för rätten att genom hot om treskodom tvinga parten att ge in eller åberopa en kopia av det faktiska avtalet. Inte heller bör sanktionen kunna användas för att tvinga en kärande att åberopa fler omständigheter än sådana som krävs enligt 42 kap. 2 § rättegångsbalken.

Självklart kan avsaknaden av viss bevisning eller åberopandet av vissa omständigheter i vissa fall göra det svårt eller omöjligt för en part att vinna målet, men det bör emellertid inte vara rättens uppgift att på förhand ta ställning i fråga om vilken bevisning som är nödvändig eller vilken part som har bevisbördan för en viss tvistig omständighet. Detta måste vara en uppgift för parterna.

Parentetiskt får också tilläggas att det inte är ovanligt att domare idag felaktigt förelägger parter att inkomma med handlingar ex officio, exempelvis denuntiationhandlingar när en fordran har överlåtit eller handlingar som visar att en fordran inte är preskriberad, trots att någon skyldighet att inge sådana handlingar inte finns. Sådana förelägganden förenas ofta med äventyr av avvisning av talan. Till skillnad från en treskodom kan emellertid ett beslut om avvisning överklagas till högre rätt som då kan klargöra att ingen skyldighet att inkomma med dylika handlingar eller uppgifter föreligger.

Det är därför viktigt att en överklagandemöjlighet bibehålls i fall där parten och rätten har olika uppfattning om vad som skall presteras. Svensk Inkasso delar således inte arbetsgruppens uppfattning om att det inte föreligger någon risk för rättsförluster för parter om tredsdomssanktionen används alltför skönsmässigt.

Rättegångskostnadssanktioner (avsnitt 7.6)

Svensk Inkasso delar arbetsgruppens uppfattning att det finns behov av att öka tillämpningen av rättegångskostnadssanktionerna i rättegångsbalken för att de skall utgöra verkningfulla sanktioner. Framför allt bör bestämmelserna tillämpas mer neutralt så att en parts agerande bedöms oberoende av om parten anlitat ombud eller ej. Idag är tillämpningen mer sträng mot parter som företräds av professionella ombud än den är mot parter utan ombud.

Särskilt viktigt är det att, i fall där någon för sin talan mot bättre vetande i förenklade tvistemål, parten kan förpliktas att fullt ut, det vill säga utan begränsningen i 18 kap. 8a § rättegångsbalken, ersätta motpartens rättegångskostnader.

Att en part avviker från en beslutad tidsplan bör dock inte leda till någon kostnadssanktion om det inte föreligger något särskilt skäl för det, exempelvis i fall där det är fråga om uppenbar obstruktion eller oskicklighet.

Som anförts ovan måste en tidsplan också betraktas som ett dokument som kan justeras i den mån processens ram förändras och parterna måste ges skälig tid att ta ställning till nya omständigheter och invändningar och ges tid att samla in nya bevis. Anstånd kan också behöva lämnas på grund av sjukdom, vård av barn eller liknande, vilket kan fördröja handläggningen. Denna typ av fördröjning bör aldrig medföra någon kostnadssanktion för en part.

Sammanställningar (avsnitt 7.7)

Arbetsgruppen anser att sammanställningar i de allra flesta mål bidrar till att effektivisera handläggningen. Svensk Inkasso delar denna uppfattning. Särskilt i mål där motparten saknar ombud och där det inte alltid är klart vad som görs gällande är det till stor nytta att en sammanställning upprättas där det tydliggörs på vilket sätt rätten uppfattat parternas talan – särskilt avseende vilka omständigheter som är tvistiga och vad som skall styrkas med åberopade handlingar.

Ansvar för vittnen (avsnitt 7.8)

Svensk Inkasso avstyrker arbetsgruppens förslag såvitt avser parternas ansvar för att vittnen inställer sig vid förhandling.

Muntlig bevisning är i många fall en avgörande del av bevisningen i ett dispositivt tvistemål och det är inte ovanligt att parterna åberopar vittnen som inte har någon direkt relation till parten. I många fall åberopas också vittnen som har en direkt relation till motparten.

En part som åberopar ett förhör med en egen ställföreträdare eller med en av parten anlita sakkunnig har normalt goda möjligheter att försäkra sig om att vittnet inställer sig vid en förhandling. Detta är dock inte fallet med externa vittnen, som i många fall behöver lämna uppgifter högst motvilligt eller som i övrigt inte har något särskilt incitament att underlätta för den part som åberopat förhör med dem. Det faktum att ett sådant vittne i kontakter med parten uppgivit att hen avser inställa sig behöver inte heller innebära att så faktiskt sker. Tvärtom är det inte ovanligt att vittnen, trots sådana löften, håller sig undan när förhandlingen väl skall genomföras. Möjligheten för parten att därefter visa laga förfall för ett sådant vittne är också normalt omöjligt eftersom vederbörande i många fall rent faktiskt inte uteblivit av den anledningen.

Rätten har, genom de tvångsmedel som rättegångsbalken erbjuder, betydligt större möjlighet att tillse att vittnen inställer sig. Hotet om vite eller hämtning är enligt Svensk Inkasso ett betydligt mer effektivt verktyg än eventuella påtryckningar som parten själv kan utöva på ett vittne.

I promemorian anges också att en part ofta har haft kontakt med ett vittne på förhand. Så är naturligtvis ofta fallet, men det förekommer också att en person som parten anser behöver höras vid huvudförhandlingen överhuvudtaget inte vill ha någon kontakt med parten och därför gör sig oanträffbar vid kontaktförsök. Möjligheten för en part att självständigt få ett sådant vittne att inställa sig är ofta små.

Behovet av en så ingripande reform av hanteringen av vittnen får också ifrågasättas. I promemorian anges att 12 procent av domarna och 9 procent av advokaterna anser att svårdelgivna förhörspersoner är ett vanligt problem vid handläggning i tingsrätt. Detta innebär ju att en mycket stor majoritet – 91 % av advokaterna och 88 % av domarna inte anser detta. Inte heller Svensk Inkasso uppfattar problemet med svårdelgivna personer som så stort att det motiverar en förändring av reglerna på det sätt som föreslås.

Svensk Inkasso anser därför att dagens ordning bör behållas. I vart fall bör en part ha rätt att begära att rätten utfärdar kallelse om parten bedömer att detta är nödvändigt.

Arbetsgruppen har inte heller i tillräcklig utsträckning tagit i beaktande att en förflyttning av ansvaret för vittnenas inställelse skulle leda till väsentligen högre kostnader för parterna.

Aktiva domare (avsnitt 7.9)

Svensk Inkasso ställer sig positiv till att domare är mer aktiva i handläggningen av mål.

Konsekvenser (avsnitt 8)

Arbetsgruppen har kommit till slutsatsen att de lämnade förslagen inte skulle leda till ökade kostnader för parterna. Svensk Inkassos uppfattning är att detta är en uppenbart felaktig slutsats. Särskilt de förslag som lämnats avseende parternas ansvar för att kalla vittnen skulle leda till markant högre kostnader, men även andra delar av arbetsgruppens förslag skulle kunna leda till kostnadsökningar, vilket beskrivits ovan.

Innan de aktuella förslagen övervägs bör därför en mer omfattande analys göras av hur förslagen skulle påverka kostnaderna för parterna. Svensk Inkasso bidrar gärna med branschens närmare uppfattningar i detta avseende.

För Svensk Inkasso

Fredrik Engström, ordförande